

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/2966	13 september 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 55/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

bla [REDACTED]
[REDACTED]
Kolonel-KLu

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28	070 - 3 18 6634
	Den-Haag	

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/2966 d.d.
13 september 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID

HSV

HAI

HMA

HPEA

Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

55/93

(Afgesloten 131200 SEP 1993)

Bosnië-Herzegovina

Het "Joegoslavische" persbureau TanJug heeft gemeld dat in Banja Luka, de hoofdstad van de "Servische" gebieden in Bosnië-Herzegovina, gewapende militairen het radiostation en het hoofdbureau van politie hebben omsingeld. Door hen werd verklaard dat het een protest betrof tegen zwarte handel en corruptie. Inmiddels hebben de leiders van de bezettingsactie evenwel tevens hun onvrede uitgesproken met de lage soldij van de Bosnisch-Servische strijdkrachten.

Volgens persberichten hebben de opstandige militairen verklaard dat zij niet langer gehoorzamen aan de bevelhebber van het Korps in Banja Luka, Gen Talic. Deze meldingen kunnen niet bevestigd worden; volgens anders berichten zouden de betreffende militairen juist hebben verklaard dat zij niet de bedoeling hebben de politieke of militaire autoriteiten af te zetten. Opmerkelijk is echter wel dat er ook protesten zijn geuit tegen de aanvaarding van de vredesvoorstellen van Owen en Stoltenberg door de Bosnisch-Servische politieke leiding, die is gevestigd in oost-Bosnië (Pale). Zoals bekend zouden de Bosnische Serviërs op grond van die voorstellen ongeveer 20% van het Bosnische grondgebied aan hun tegenstanders moeten overdragen. De politieke en militaire leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic en Mladic, hebben zich gisteren vanuit Pale begeven naar Banja Luka om met de ontevreden militairen overleg te voeren.

De verwijzing naar corruptie doet vermoeden dat de actie is geïnitieerd door leden van de ultra-nationalistische Radicale Partij, die ook in andere door Serviërs gedomineerde gebieden in het voormalige Joegoslavië actie voeren tegen oorlogsprofiteurs en corrupte functionarissen. Zo werd onlangs op aanraden van de leider van de Radicale Partij, Seselj, de door hem van nepotisme en corruptie beschuldigde "Joegoslavische" CGS Panic vervangen en werden tegen de president van de Kroatische Serviërs, Hadzic, om die reden gerechtelijke stappen geïnitieerd.

Hoewel onduidelijk is hoe groot het aantal bij de protesten betrokken militairen is, kunnen de ontwikkelingen in Banja Luka de eenheid binnen de Bosnisch-Servische strijdkrachten, en daardoor op termijn ook hun inzetbaarheid, negatief beïnvloeden. Zij kunnen echter tevens bedoeld zijn om te onderstrepen dat de Serviërs niet bereid zijn tot nieuwe concessies aan de Moslims in de onderhandelingen over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina in Genève. Het is niet uitgesloten dat de Bosnisch-Servische leiding de actie aanwendt om dit element te benadrukken. Karadzic toonde aanvankelijk begrip voor de opstelling van de rebellerende militairen, maar heeft inmiddels hun acties veroordeeld.

Mladic heeft onlangs een bezoek gebracht aan Knin, de hoofdstad van de "Servische" gebieden in Kroatië. Doel van dit bezoek was volgens het officiële communiqué de bevordering van de economische betrekkingen tussen beide Servische staten. Op grond van het feit dat Mladic een ontmoeting had met zijn Kroatisch-Servische ambtgenoot Novaković wordt echter aangenomen dat de werkelijke onderwerpen van gesprek van militair-politieke aard zijn geweest. Na afloop van het be-

zoek liet Mladic zich optimistisch uit over de toekomst van het vredesproces in Bosnië-Herzegovina. Hij stelde dat de tijd rijp is voor een internationale erkenning van het recht van het Servische volk op zelfbeschikking. Het bezoek van Mladic illustreert de nauwe betrekkingen tussen beide "Servische" staten als uitvloeisel van hun eerder dit jaar gepresenteerde besluit tot geleidelijke eenwording.

De leider van de Moslims in de geografisch geïsoleerde westelijke enclave rond Bihac, Abdic, heeft opgeroepen tot een referendum onder de Bosnische Moslims over de (voorlopige) afwijzing van de voorstellen van Owen en Stoltenberg door de Bosnische president Izetbegovic. Abdic stelde dat een meerderheid van de Moslims vóór aanvaarding van die voorstellen is, maar dat Izetbegovic ze heeft verworpen om zijn persoonlijke ambities te bevredigen. Abdic sprak de vrees uit dat de strijd in Bosnië-Herzegovina zich de komende weken zodanig zal ontwikkelen dat de Bosnische Moslims uiteindelijk minder gebied zullen overhouden dan de 30% van het grondgebied die hen door Owen en Stoltenberg zijn toegewezen. In dat kader heeft Abdic zich inmiddels ook uitgesproken voor autonomie voor de regio-Bihac.

Reeds geruime tijd is er sprake van onenigheid tussen Izetbegovic en Abdic, die beide deel uitmaken van het Bosnische collectieve presidium. Deze onenigheid is de laatste weken sterker naar voren gekomen omdat Abdic, wiens enclave aan drie zijden aan Kroatisch gebied grenst, toenadering zoekt tot Kroatië. Het is overigens niet uitgesloten dat Owen en Stoltenberg, en mogelijk de tegenstanders van Izetbegovic, de suggestie van Abdic voor een referendum zullen overnemen om het verzet van de Bosnische president tegen de voorstellen te ondergraven. Hoewel onduidelijk is of inderdaad een meerderheid van de Moslims vóór aanvaarding van het vredesplan is, hebben ook andere prominente Moslims, onder wie opperbevelhebber Delic, ervoor gepleit deze voorstellen te accepteren.

Izetbegovic heeft verklaard dat de Bosnische Moslims momenteel slechts de keuze hebben tussen overgave en het vooruitzicht van een zware winter. Dit laatstgenoemde alternatief achtte hij overigens niet onoverkomelijk. Deze uitspraak duidt erop dat Izetbegovic nog steeds niet bereid is zijn afwijzende houding ten opzichte van het in Genève voorliggende vredesplan voor Bosnië-Herzegovina op te geven en vast wil houden aan zijn eis dat van Kroatische en Servische zijde nieuwe (territoriale) noodzakelijk zijn om een vredesakkoord mogelijk te maken. Tegen deze achtergrond lijken slechts nieuwe militaire tegenslagen voor de Moslims of grotere internationale politieke druk tot een grotere compromisbereidheid van de kant van Izetbegovic te zullen leiden.

Er blijft sprake van gevechten tussen Moslims en Kroaten in en om Mostar, de hoofdstad van Herzegovina. De Bosnische Kroaten eisen Mostar op als hoofdstad van de door hen gedomineerde gebieden in Bosnië-Herzegovina en proberen Mostar in dat kader etnisch te zuiveren. De Moslims is er echter veel aan gelegen om tenminste een deel van Mostar onder controle te houden. Niet alleen heeft de stad een Moslim-meerderheid, maar ook kunnen de Moslims via Mostar verbindinglijnen naar de Adriatische kust behouden, met name via de door Mostar stromende rivier Neretva. De doelen van beide bevolkingsgroepen zijn onvereenigbaar; daarom moet op voortdurende van de strijd in en om Mostar worden gerekend.

Reeds enkele dagen bestaat een gespannen situatie rond de berg Igman in west-Sarajevo, die vorige maand door de Serviërs op de Moslims werd veroverd en vervolgens onder VN-auspiciën gedemilitariseerd werd. Zowel de Serviërs als de Moslims hebben eind vorige week kortstondig de overeengekomen demarcatielijnen overschreden. Het strategische belang van Igman is gelegen in het feit dat van daaruit Sarajevo kan worden beschoten met artillerie; bovendien maken de hellingen deel uit van de verbindingen tussen de Moslim-posities in de stad en die in

[REDACTED]

centraal-Bosnië. Beide strijdende partijen willen voorkomen dat de ander de berg opnieuw in handen krijgt. Daarom testen beiden de paraatheid van de UNPROFOR-eenheden op de berg uit. De situatie rond Igman kan de verhoudingen rond Sarajevo ook in de toekomst aanzienlijk blijven destabiliseren.

Kroatië

Op 9 september hebben Kroatische eenheden een aanval uitgevoerd op een drietal door Serviërs gedomineerde dorpen aan de noordflank van UNPA-zuid. Vermoedelijk houdt deze operatie verband met de discussie in de Kroatische leiding rond het al dan niet verlengen van het mandaat van UNPROFOR voor Kroatië, dat eind deze maand afloopt. De binnenlands-politieke druk op de Kroatische president Tudjman om dit mandaat niet te verlengen neemt toe, omdat UNPROFOR in Kroatische ogen onvoldoende bijdraagt aan het -in het vredesplan van 1991 voorziene- herstel van het Kroatische gezag over de "Servische" gebieden. Niet alleen de Kroatische oppositie, maar ook leden van Tudjman's eigen partij HDZ dringen aan op gewapend optreden tegen de Serviërs in Kroatië.

In reactie op de Kroatische aanvallen hebben Kroatisch-Servische eenheden het afgelopen weekeinde beschietingen uitgevoerd op Kroatische steden, zoals Zadar en Karlovac. Ook een voorstad van Zagreb werd getroffen door een aanval met een raket, naar verluidt van het type LUNA (FROG-7). Indien bevestigd, is dit zeer opmerkelijk. De voormalige JNA had een onbekend aantal lanceerinrichtingen en raketten van dit type achtergelaten bij haar (formele) terugtocht uit Bosnië-Herzegovina. Het afgelopen jaar was gemeld dat een of meer van deze inrichtingen waren overgebracht naar UNPA-noord, maar de bevestiging van deze melding ontbrak. Indien de aanval op Zagreb inderdaad is uitgevoerd door een FROG, moet deze, gezien het bereik van dit wapen (max. 70 km), zijn uitgevoerd vanuit UNPA-noord. Dit zou bevestigen dat er militair materieel van de voormalige JNA via Bosnië-Herzegovina is geleverd aan de Kroatische Serviërs. Overigens is de FROG een verouderd en weinig accuraat wapen dat in de huidige omstandigheden slechts geschikt is voor het zaaien van terreur onder de burgerbevolking.

Ondanks de aanvallen op Servische dorpen is het twijfelachtig of Tudjman de politieke en militaire omstandigheden nu reeds rijp acht voor een grootschalig militair optreden tegen de Kroatische Serviërs. Een deel van de Kroatische strijdkrachten is immers gebonden in Bosnië-Herzegovina. Verder zou een grootschalige Kroatische aanval op de "Servische" gebieden leiden tot een verder verlies aan internationaal aanzien; zoals bekend was de afgelopen weken in internationaal kader reeds gezinspeeld op sancties tegen Kroatië in verband met de etnische zuiveringen in Bosnië-Herzegovina en met name de Kroatische aanvallen op Mostar. Bovendien kan zo'n operatie leiden tot een reactie van de kant van de Bosnische Serviërs en van "Joegoslavië", al zouden dergelijke reacties naar verwachting in omvang beperkt zijn, gezien de politieke consequenties die zo'n interventie zou hebben en gezien het feit dat UNPA-zuid voor de "Joegoslavische" landstrijdkrachten vrijwel onbereikbaar is. Hoewel het derhalve onwaarschijnlijk is dat zo'n reactie de militaire verhoudingen aanzienlijk in Kroatisch nadeel zou kunnen ombuigen, zou daardoor in ieder geval het gezamenlijke Servisch/Kroatische streven naar opdeling van Bosnië-Herzegovina worden doorkruist.

Waarschijnlijk heeft Tudjman met de operaties tegen de Servische dorpen tegemoet willen komen aan de binnenlands-politieke druk met als doel daarmee politieke speelruimte te verwerven voor een mogelijke verlenging van het UNPROFOR-mandaat voor Kroatië. Zonder enige twijfel zal hij daarbij de voorwaarde stellen dat UNPROFOR zich actiever zal gaan inzetten voor het herstel van het Kroatische gezag over de UNPA's. Omdat dit kan leiden tot directe militaire confrontaties tussen VN-eenheden en de Serviërs, moet worden betwijfeld of de VN bereid zal zijn aan de Kroatische wensen tegemoet te komen.

Tudjman heeft inmiddels zijn eenheden opgedragen een eenzijdig staakt-het-vuren in acht te nemen om daarmee de weg vrij te maken voor een wapenstilstandsovereenkomst met de Serviërs. Dit onderstreept het vermoeden dat de aanval op de Servische dorpen primair bedoeld was als een waarschuwing aan het adres van zowel de Serviërs als de VN en niet noodzakelijkerwijs een voorbode was voor grootschaliger operaties. De tegenaanvallen van de Serviërs zijn vermoedelijk heviger geweest dan de Kroatische regering verwacht had. Zij zullen naar verwachting de binnenlands-politieke kritiek op de status quo in Kroatië vergroten. Daardoor kan uiteindelijk toch de druk op Tudjman weer toenemen om concrete militaire stappen te ondernemen teneinde zijn gezag over de UNPA's te herstellen.

De bevelhebber van de Servische eenheden in Plaski (UNPA-zuid) heeft ten overstaan van leden van de EG-waarnemersmissie in Kroatië gedreigd dat hij in geval van een Kroatische aanval op het dorp niemand zal laten vertrekken, met inbegrip van personeel van de EG-missie, UNCIVPOL of UNMO's. Daarmee geeft hij feitelijk aan dat hij de medewerkers van deze instellingen als gijzelaars wil gebruiken als garantie tegen Kroatische agressie. Het is zeker niet uitgesloten dat andere Servische bevelhebbers een soortgelijk voornemen hebben. Nieuwe Kroatische aanvallen kunnen derhalve ook de veiligheid van VN- en EG-personeel in Kroatië in gevaar brengen.

De Kroatische regering heeft aangekondigd dat zij zal voorstellen "Joegoslavië" te weren uit de VN en de CVSE. Reeds enkele weken geleden had Kroatië bezwaar aangetekend tegen het feit dat de nieuwe "federale republiek Joegoslavië" nog steeds met de naam van de vroegere Federatie wordt aangeduid en voor het gebouw van de VN nog steeds de uit de socialistische periode stammende vlag met de vijfpuntige ster wappert. Van even groot belang is het feit dat Kroatië aankondigde te zullen ijveren voor handhaving van de sancties tegen "Joegoslavië", omdat het land volgens de Kroaten nog steeds wapens levert aan de Bosnische Serviërs. De federale regering had juist onlangs formeel opgeroepen tot tenminste verzachting van die sancties, omdat "Joegoslavië" zich positief opstelt in het vredesproces in Bosnië-Herzegovina en in eigen ogen aan alle voorwaarden voor opheffing van die sancties heeft voldaan.

Servië/Montenegro

De "Joegoslavische" minister van Buitenlandse Zaken Jovanovic heeft vorige week een bezoek gebracht aan de Volksrepubliek China. In het communiqué dat na afloop werd uitgegeven werd gesteld dat China zich zal blijven inspannen voor opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië". Het prees de "vredelievende en constructieve" opstelling van "Joegoslavië" en spoorde het land aan deze houding te continueren. Naast Rusland is China het tweede permanente lid van de Veiligheidsraad dat oproept tot opheffing van de sancties tegen "Joegoslavië". Overigens werd aangekondigd dat de Chinese minister van Buitenlandse Zaken op korte termijn een aantal landen in oost-Europa zal bezoeken, waaronder Kroatië, Albanië en Roemenië.

Er zijn aanwijzingen voor verdeeldheid onder de Moslims in de Servisch/Montenegrijnse regio Sandzak. Er is sprake van een zekere onderdrukking van de Moslims, met name in het Servische gedeelte, waar de Moslims ongeveer de helft van de bevolking vormen. Deze onderdrukking houdt met name verband met het feit dat de Moslims in Sandzak streven naar tenminste verregaande autonomie, zo niet onafhankelijkheid voor het gebied. De onderdrukking is overigens, zoals ook een recente CVSE-missie naar Sandzak concludeerde, niet vergelijkbaar met die van de etnische Albanen in de voormalig autonome provincie Kosovo. Tegen deze achtergrond bestaat er onder de Sandzak-Moslims onvrede over de opstelling van hun politiek leider Ugljanin, die in hun ogen een te onbuigzaam anti-Servische opstelling kiest en daardoor de betrekkingen met de Servische autoriteiten node-

[REDACTED]

loos zou belasten. Bovendien bestaat bij de tegenstanders van Ugljanin de vrees dat door een verscherping van de etnische verhoudingen in Sandzak de kans ontstaat dat de oorlog in het naburige Bosnië-Herzegovina overslaat naar Sandzak. Inderdaad onderhoudt Ugljanin nauwe betrekkingen met Izetbegovic en waren er in het recente verleden berichten dat individuele Moslims uit de Sandzak aan Moslim-zijde deelnamen aan de strijd in Bosnië-Herzegovina. De kans dat de oorlog in de buurrepubliek daadwerkelijk overslaat lijkt echter gering, omdat het aan Sandzak grenzende deel van Bosnië-Herzegovina door Serviërs wordt beheerst en er geen bewijzen zijn dat de Moslims in Bosnië-Herzegovina op grote schaal wapens hebben geleverd aan hun volksgenoten in Sandzak.

Overigens zijn de betrekkingen tussen de Moslims en de autoriteiten in het Montenegrijnse deel van Sandzak beter. De Montenegrijnse regering streeft er in sterkere mate dan de Servische naar deze verhoudingen correct te houden. In dit kader is indicatief dat Montenegro zich heeft verzet tegen het besluit van de "Joegoslavische" regering om de bovenvermelde CVSE-onderzoeksmismissie geen nieuwe visa te verstrekken. Dit kan bijdragen aan de verwijdering tussen de beide "Joegoslavische" deelstaten die zich de afgelopen maanden in toenemende mate heeft gemanifesteerd.

Conclusie/vooruitzicht

De onvrede onder de Bosnisch-Servische militairen in Banja Luka houdt vermoedelijk vooral verband met wrevel over corruptie, door profiteurs geboekte oorlogswinsten, en achterstallige betalingen. Politieke factoren spelen echter vermoedelijk ook een rol, zoals de onvrede in Banja Luka met de dominante rol van het politieke en militaire establishment in Pale en met name de aanvaarding van de internationale vredesvoorstellen door politiek leider Karadzic. Hoewel onduidelijk is hoeveel militairen direct bij de onlusten betrokken zijn, kunnen deze de eenheid van de Bosnisch-Servische strijdkrachten nadelig beïnvloeden. Anderzijds kan Karadzic de gebeurtenissen aanwenden om te onderstrepen dat zijn achterban hem nauwelijks speelruimte laat voor aanvullende concessies aan de Bosnische Moslims.

Er zijn nog geen aanwijzingen dat de Moslims hun afwijzing van de bedoelde vredesvoorstellen willen heroverwegen. Wel heeft de rivaliteit tussen president Izetbegovic en de politiek leider van de Moslims in Bihac, Abdic, geleid tot nieuwe protesten tegen de opstelling van de president.

De Kroatische aanvallen op enkele Servische dorpen rond UNPA-zuid waren vermoedelijk vooral bedoeld als waarschuwing dat een voortduring van de status quo in de UNPA's voor Kroatië onaanvaardbaar is en dat niet-verlenging van het UNPROFOR-mandaat, met als vervolg nieuwe militaire acties tegen de "Servische" gebieden in Kroatië, door de Kroatische leiding nadrukkelijk overwogen werden. Vermoedelijk heeft de Kroatische president Tudjman de Servische reactie op deze aanvallen, die waarschijnlijk niet bedoeld waren als voorbode voor een grootschalig offensief tegen de "Servische" gebieden in Kroatië, onderschat. Een tijdelijk staakt-het-vuren zou hem nu in staat stellen te onderzoeken of er alsnog mogelijkheden bestaan om het UNPROFOR-mandaat zodanig bij te stellen, dat de VN-vredesmacht na 30 september voor herstel van het Kroatische gezag over de omstreken "Servische" gebieden zorg zal gaan dragen. De kansen daarop lijken echter gering.